

בין הפרקים

דמים של טהרה

אף שהיא על-טבעית, המציאות של המקדש היא בסופו של דבר הד למציאות המוסרית של העולם שמחוץ לו

אביו/ פניו מרחפות לפני אמו/ היום, יומנו, בחגגה/ ימיני לא שכחה/ את הבטחת הכתוב" (שם, עמ' 18).
גם בהתבוננו בקבצן היושב בתחנה המרכזית בירושלים המשורר זקוק לתיווכה של הפרספקטיבה ההיסטורית רבת-השנים, וכן לתבנית המשפחתית, האישית, כדי לתאר את גורלה של הדמות האומללה-המאימת:

הוא יכל להיות אָחיו
הצֵעִיר שֶׁל אָבִי
או דוֹדָן שֶׁאָבֵד
בְּקִיסְרוֹת הָרוֹסִית
אֲחֵרֵי סְטְלִינְגֵר
הוא מְבִיט לְתוֹךְ סֶפֶל
הַתֵּה הַרְיִק שְׁלוֹ וּמְתוֹפֵף
בְּקֶרֶת-רוּחַ בְּאַצְבָּעוֹתָיו
שׁוֹם פְּטִלֵי־רֵחַ אֵינְנו
מְבַנֵּן אֶקְדָּח אֶל רֵאשׁוֹ-כְּתִינּוֹק
הוא קוֹלֵט אֶת הַתְּמוֹנָה
בְּעֵינָיו-אֲמֵדֵן חֲדוֹת
מִהָעוֹלָם נִבְצֵר לְהַתְחַמֵּק
מִפְּנֵי מֵלֵא הַגִּזְרֹן שֶׁל מִבְּטוֹ

כדאי להסב את תשומת-הלב אל המחזור 'הער' בה: 'לסיני', יצירת מופת החותמת את המבחר העברי 'עיר הנסתר'. במחזור זה מתאר סימור מיין את נסיעתו מירושלים, 'מהמרכז המקדשי' הבנוי ומתנשא לעבר הגובה, אל הערבה ולמדבר סיני. בשבעת חל' קי המחזור הוא מצליח למוזג בצורה נהדרת בין הגיאור לוגיה של המדבר לבין התיאולוגיה שצמחה אי-אז בנופיו. האזרח המודרני משיל מעליו את כסותה של המאה העשרים ('הניירות שבכיסו' דוהים כביכול לחול') והופך לחלק בלתי-נפרד מנדודיו של שבט-אבותיו הגדול: 'המרגלים של עמי/ אלה שחצו את/ הנהר הצפוני הגורלי/ ופניהם דרומה/ אלה שב' חרו בכיוון זה/ עם אברהם/ בעצם מוקד-ההתדב' קות/ של המזרח" (שם, עמ' 62).

בכוח הדמיון והשירה מצליח סימור מיין, בבק' רו בנופי קדומים אלה, לכתוב שיר רליגיזיוני חשוב שבו הוא חוזה בתחילתה של הדת שהפכה לדתו החיה והנושמת. בנקודה זו נופלות כל המחיצות שבין המשורר הקנדי לבין האיש היהודי, המאמין, הפונה ישירות אל משה רבנו:

תְּפֹצֶה
עַל תְּפֹצֶה -
נְפֹצֵנוּ
וְהַתְּלַבְּדֵנוּ

הקול עוֹדֵנוּ מְדַבֵּר
מִתּוֹךְ הַקְּרָקַע הַקְּרוּשָׁה
צוֹקֵי הַמִּדְבָּר
הַמְאֻזְנִים
וְלִחוֹת הָאֶבֶן
הַקּוֹל
הוא הַלְשׁוֹן הַצִּהָה
וְנִשְׁמַת
הַדְּמָמָה
בְּרִדְתָּךְ
מִהַפְסָגָה הַרְחוֹקָה
הִבֵּא אֶת הָאֶבֶן
שֶׁפְּלָחִים חִיִּים חֲרוּתִים בָּהּ (שם, עמ' 63)

עד כאן הבאתי רק מקצת מזעיר מעולמה הע' שיר והמרתק של שירת יהודי קנדה. אני מקווה שבעתיד תזכה יצירתם להוקרה ותמצא את מקור מה הראוי על מודף הספרים היהודי ותזכה לדור חדש של קוראים ישראלים. ■

כל תרגומי הטקסטים במאמר, להוציא שיריו של סימור מיין, הם שלי (ר.ו.).

מה המרחק בין הגעגוע לבניין בית המקדש לבין הקמתו למעשה? האם העניין תלוי בכסף, בעשיית הכלים הנחוצים, או אולי בעידוד התפילה? ואם לחלוטם, להתפלל ולומר "בשנה הבאה בירושלים" כבר אינו מספיק, מהו אותו מעשה "בתוך העולם" שעשוי לקרב אותנו למימוש הנבואה הנכספת, "כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון" (ישעיהו נב, ח)?
שני תיאורים סותרים של מציאות המקדש, הנ' מצאים בסוף פרק ראשון ובתחילת פרק שני במס' כת יומא, יכולים לשמש בסיס לתשובה לשאלות אלו. הם מציגים מחד השתקפות של מציאות שמ' עבר לגבולות חוקי הטבע, ומאידך - מצד האדם - שחיתות, בורות, שפיכות דמים ומעשים הגורמים להסתלקות השכינה.

מקדש של חולמים

תמונה מלאת הוד אודות עולי הרגל בחגים מסיימת את המשנה בדף כ' א': "ולא הייתה קריאת הגבר (פקיד המקדש האחראי להעיר את הכהנים והלוויים - או תרנגול) מגעת עד שהייתה העזרה מלאה מיש' ראל (המביאים קרבנות לרוב המוקרבים מיד לאחר התמיד של בוקר - רש"י)". תמונה זו עוררה את אמור' ראי בבל להעמיק בקשר המיוחד שבין ישראל למק' דש. "אמר רב יהודה אמר רב: בשעה שישאל עולין לרגל - עומדין צפופין, ומשתחוים רווחים, ונמשכין (מתוך דוחקן, ומתפוריין) אחת עשרה אמה אחרי בית הכפורת" (דף כ"א א'). שמועה זו מתארת רוח של סב' לנות, רווחה והתקשרות, שנחה על עולי הרגל בזכות השהייה במקדש. הגמרא מחברת את השמועה למש' נה בפרק ה' במסכת אבות, המשרטטת את המציאות העל טבעית ששררה במקום השראת השכינה.

במשנה שלוש קבוצות של "ניסי מקדש": א. לא הייתה שום תופעה של ריקבון בשר הק' רבנות, למרות ריבוי הטיפול בהם ושהיית הבשר בחוץ, לעתים במשך ימים. גם לא הייתה כל תופ' עת התנוונות, או חולשה, בבשר אדם - לא הפילה אישה בגלל ריח בשר הקודש, ולא אירע קרי אצל כהן גדול ביום כיפור.

ב. הקמח שהובא במנחות הציבור לא נרקב.
ג. המציאות האנושית הייתה של שלום ושלווה ללא קשר למציאות הטבעית. אף שעולי הרגל הר' בים עמדו צפופים, נוצרו רווחים שמעבר לגבולות החלל הטבעי כך שיוכלו להשתחוות ברווחים. לא הזיק נחש ועקרב בירושלים לעולם, ולא אמר אדם לחברו "צר לי המקום שאלין בירושלים".

המימד הא-להי, המתגלה כ"מקומו של עולם" שמעבר למגבלות המרחב, מהווה את חוט השדרה של המשך הסוגיה, המתעלמת מהרקע המציאותי-תי-היסטורי של החיים בירושלים. הביטויים המור' בהקים למגמה זו נמצאים בדף כ"א ע"ב:

אמר רב אושעיא: בשעה שבנה שלמה בית מקדש נטע בו כל מיני מגדים של זהב, והיו מוציאים פירותיהן בזמנו, וכשהרוח מנשבת כהן, נושרין... וכשנכנסו נכרים להיכל-יבש;... ועתיד הקדוש ברוך הוא להחזירין...

מרכזו של המקדש, מרחב השראת השכינה עצמה, היה באופן מיוחד מחוץ לגבולות חוקי הטבע. חשבון המידות של קדש הקדשים מביא

למסקנה ש"מקום ארון אינו מן המידה", כלומר, שגוף הארון לא תפס שטח בממשות העולם הזה, וכן גופם של הכרובים שעל הכפורת "אינו מן המידה". מציאות קובעת זו היתה עדות לכך שבבניין הממשי שבירושלים נמצאת מציאות שאינה מצטמצמת בגבולות המרחב והזמן המגדירים את תחומי הבריאה.

תיאור זה, המבקש לעגן את ערכו של המקדש בהיותו תלוש מהמגבלות הארציות, נראה מתאים ליהודים החולמים על מקדש ולא לכאלה הניגשים לבניינו. הדמיון היהודי הגלותי הרחיק את המק' דש מן המציאות: האם עפר ארץ ישראל אכן לבן? האם המקדש השלישי ירד מן השמים באש? האם יש לחזור לארץ ישראל רק לאחר ביאת המשיח? ובדורות אחרים, בהם הולכים יהודים מחוספסים בין סלעי ארץ ישראל הממשית, האם אפשר להתקרב לבניין המקדש הממשי והארצי דרך חזון המגדים של זהב של רבי אושעיה, גדול אמוראי ארץ ישראל, כמאה חמישים שנה לאחר החורבן?

גבולות האדם

והנה, באותם דפים ממש, מתארים תנאים ואמוראים את המציאות האנושית מאוד של בית המקדש. היו כוהנים גדולים שלא ידעו לקרוא פסוקי תנ"ך. אחת מנציגות האצולה הכהנית, מרתה בת בייתוס, שיגרה שוחד לינאי המלך בכדי "לקנות" את משרת הכהונה הגדולה, משרה שהיתה נתונה בידי אינטרסים פוליטיים. יסודות אלו נוסחו בחריפות באגדתא בדף ט' שלמדנו לפני שבוע, המתארת את הסיבות לחורבן המשכן בשילה (גילוי עריות וביזוי קדשים), המקדש הראשון (עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים), ולחורבן המקדש השני (שנאת חינם). זהו הבסיס להרחבת הבבלי במשנה הראשונה של פרק שני, לדיון במעמדם האישי של שאול ודוד. למרות שיטות מקלות בהערכת מעשיהם של המלכים, עיקר הסוגיה מדגישה את חטאם, לשם הקביעה שמעשי בני אדם מעלים למלכות ומורידים ממנה, כשם שמעשיהם מביאים להמשך השראת השכינה או להיעלמותה.

בחיי דוד, כמו אצל כוהנים גדולים, המציאות הניסית הא-לוהית אכן איננה מוגבלת במימדי מרחב וזמן, אך היא תלויה בגבולות האדם. גם אצל שורש המשיח, דוד עצמו, יביאו מעשיו לפרישת הסנהדרין ממנו - כלומר, להרחקתם של מי שבני בניהם יקבעו ש"ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ", ואף "תסתלק השכינה ממנו" ור' חבעם וירבעם יחלקו את מלכותו". שום דבר לא מרומם וסגולי מדי מול התביעה למקדש ממשי ארצי של אנשים בעלי מעשים מתוקנים. גם המ' ציאות הא-לוהית הניסית תלויה בהם.

אל דאגה - הסכין טהורה

התמונה החריפה ביותר של מציאות ארצית נפולה במקדש, מציאות הגורמת להסתלקות הש' כינה, נמצאת בסיפור מחריד המובא בכל המקור' רות, בבלי, ירושלמי ותוספתא: שני כוהנים שהיו שניהם שוין ורצין ועולין בכבש

(העולה למזבח). הם ביקשו לזכות בעבודה הראשונה של היום, של ניקוי שאריות הקרבנות). קדם אחד מהם... נטל (חברו) סכין ותקע לו בליבו.

עיקר סיפור נורא זה שאירע על גב המזבח עצמו, שורש ברכת החיים לאדם במקדש, טמון בשתי התגובות למעשה.

מחד, דורש אחד מתלמידי החכמים שבדור, רבי צדוק, לפני הציבור העד לאירוע, שהמעשה צריך להזכיר את מצוות עגלה ערופה. מצווה זו מדגישה שלכל מעשה רצח מוטלת אחריות על הציבור ועל מנהיגיו, ואסור להתרגל ולהתייחס באדישות לאף מעשה של שפיכות דם נקי. דרש רבי צדוק: "על מי להביא עגלה ערופה? על העיר או על העזרות? געה כל העם בבכייה". רבי צדוק שואל את באי המקדש, על מי יש להטיל אחריות לתרבות האלימות השוררת בקודש - על השוכן בבית, או על החברה הכהנית הירושלמית? האם מדובר בלהט דתי של צעירי הכהונה, או באווירה מקולקלת שיצרה חברת בוגרי הכהונה?

לעומת רבי צדוק, אביו של הכהן הצעיר הנדקר, השוכב "ומפרפר" כלשון הגמרא, מגיב באופן שונה: "הרי הוא כפרתכם, ועדיין בני מפרפר (כלומר עוד לא מת), ולא נטמאה סכין". הערת התלמוד לאמירה זו של האב היא "ללמדך שקשה עליהם טהרת כלים יותר משפיכות דמים". הסיום של התוספתא לסיפור הנורא הינו "מכאן אמרו: בעוון שפיכות דמים שכינה נעלית (- מסתלקת), ובית המקדש מיטמא". אמירה מפורשת זו מחברת את הסיפור לאגדתות שציטטנו למעלה אודות חורבן המקדשים. כברייאת בה נמצא הסיפור הטראגי מצוטט פסוק, בו נמצאת במפורש נבואת ה' לחורבן ירושלים בסמוך לתיאור של המלך מנשה שמילא את ירושלים מ"פה לפה" ב"דם נקי".

בהמשך, מבררת הגמרא את תגובתו התמוהה והמוזעזעת של האב. הגמרא מסכמת שהכרזת האבא אינה נובעת מחומרה בשמירת דיני טומאה וטהרה, אלא מזלזול בשפיכות דמים. בכך מתממד ש' דרשת רבי צדוק על הזיקה בין האירוע במק' דש לבין מצוות עגלה ערופה.

האחריות לתרבות האלימות הקדושה של צעירי הכהונה שרצו במזבח נעוצה בתודעתם של האבות, משפחות אצולת הכהונה בירושלים. והרי איך ייתכן שמי שאחראי להבאת כפרה על חטאם של ישראל, מי שמברך ברכת כוהנים לשם ריבוי ברכת ה' לחיים, הם מי שאינם יודעים לרחם על בן מפרפר? בתמונה מחרידה זו מעמידים חז"ל את תמונת נציג הכהונה, האב, מול נציג החכמים, רבי צדוק. יתר על כן: הם קובעים לדורות שהסתלקות הש' כינה מישראל או חזרתה לציון תלויה במעשה בני אדם, ובעיקר ביחס לחיי אדם.

הנה הפרדוקס המקדשי: מציאות שאינה מוגב' לת בזמן מוכרעת לפי המציאות הממשית הארצית המוגבלת של החברה האנושית הסובבת את המק' דש מבחוץ - ובעיקר של מנהיגיה הרוחניים המור' בילים את העם. ■